

CENTRO EUROPEO DI STUDI TRACI

Anul XVII. Nr. 169

Decembrie 1988

Noi Tracii

Mensile. Spedizione abb. postale Gruppo III 70% - 00187 Roma, Foro Traiano 1/A, Tel.(06)679.77.85

ETNOGENEZA ROMÂNILOR ȘI CULTURA EVULUI MEDIU TIMPURIU

de IOAN G. COMAN

Procesul de redefinire a etapelor culturii românești s-a produs în temeiul unor concluzii fundamentale obținute de cercetarea istoriografică și având un reazem în monumentale sinteze cum sunt acelea ale lui B.P. Hasdeu, Vasile Pârvan și Nicolae Iorga. Acestea asigură un climat al cercetării lipsit de prejudecăți și impun o viziune modernă, care își regăsește (prin originea comună, care este opera lui Iorga) un pandant în școala istoriografică franceză de la «Annalles». Însă metoda modernă e însoțită și de soluții științifice noi, cu proveniență în disciplinele de studiu științific înrudite, asigurând acestea o necesară modificare interdisciplinară de perspectivă, singura posibilă în domenii aplicate asupra unui obiect al cercetării care, el însuși, reclamă o însumare de unghiuri diverse. Astfel se explică evoluția pe care istoria culturii și a literaturii o arată și asupra căroră înrâurirea unor cercetări fundamentale de istorie a limbii române și etnologie, folklor, etnografie și istorie a artelor este, în multe puncte, decisivă. *Istoria limbii române* de Gheorghe Ivănescu, *Mitologie română* de Romulus Vulcănescu, *Spiritualitatea Geto-Dacilor* de Ion Horațiu Crișan, *Etnografia poporului român* de Valer Butură, *Muzica daco-romană* (vol. 1-2) de Vasile Tomescu, *Cântecul epic tradițional al Românilor* de Adrian Fochi, și nu doar acestea, impun un *model de continuitate culturală* care pretinde organizări adecvate și în istoria literară propriu-zisă. Astfel de recuceriri trebuie legate de o viziune istoriografică modernă, care presupune reexaminarea izvoarelor istorice și interpretarea lor unitară, comunicând soluțiile parțiale prin raportări neconținute la fenomenul integral.

Etnogeneza Românilor nu mai apare astfel ca un «miracol», ea se înfățișează ca o evoluție cu organicitate, păstrând forme de cultură anterioare și adoptând, în măsuri necesare, manifestările noi neaccidentale. Alături de cultura populară, a cărei stăruință s-a demonstrat de mult, se conservă și se îmbogățește o cultură «cultă», care e capabilă să genereze apariția, încă în vremea de dinainte de anul 1.000, a unor manifestări ale scrisului în limba română, cu mai mult de 500 de ani înainte decât se consideră în mod curent.

La Basarabi, în vechea Sciție Mică (de unde plecaseră odată Ioan Casian și Dionisie Exiguul), se scria, la 982 e.n., în românește și tot în românește se scria în alte teritorii locuite de Români, care, traducând, în limba lor, cărțile de învățatură și de înțelepciune nu făceau decât să completeze dimensiunea orală, «populară», cu una «cultă», instituționalizată.

Bâzdâna, o veche cetate geto-dacică restaurată de împăratul Justinian

de Pr. D. BĂLAȘA

Lucrând la *Dicționarul istoric al localităților din Oltenia* (din care am publicat câteva capitole), am tratat și toponimul *Bîzdîna* sau *Bisdina*, sat aflat la circa 18 km spre sud de Craiova și la aproximativ 50 de km la nord de Dunăre. În prezent, Bâzdâna aparține de comuna Calopăr. Etimologic, Bâzdâna este un toponim geto-dacic, o moștenire tracică, cuvânt compus din *Bis - dina* (*din = arx*) (1).

Această străveche așezare a fost o cetate geto-dacică pe care o găsim menționată în cartea *De aedificiis (Peri ktismaton = Despre zidiri)*, scrisă de Procopius din Caesarea, între anii 553-555 e.n. sub numele de *Bisdina* (2). În această importantă operă, scrisă în limba greacă, Procopius spune că împărații romani au zidit fortificații «nu numai în dreapta fluviului (Dunărea), ci au zidit pe alocuri și în partea opusă, orașele întărite și cetăți». Mai târziu - spune același istoric - Attila «dărâmă aceste întărituri până la pământ (între anii 441 și 447-448 e.n.)... Însă împăratul Justinian a zidit din nou întăriturile dărâmate, nu cum fuseseră mai înainte, ci cu mult mai puternice».

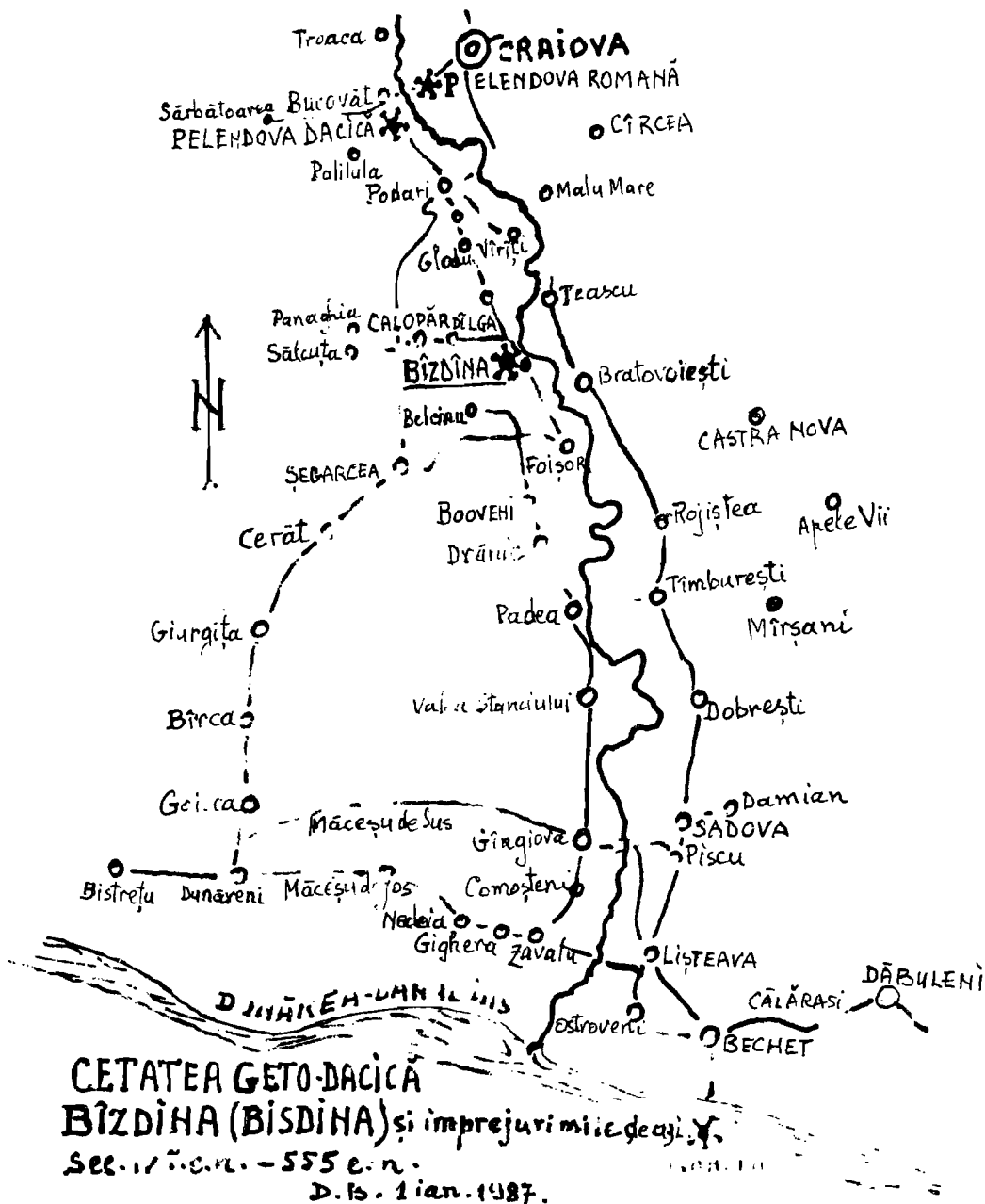
La finele lucrării sale, Procopius înșiră fortărețele ce se aflau «de-a lungul Pontului Euxin și ale fluviului Istru, precum și în interiorul țării». Cercetătorii nu au reușit să identifice cele mai multe din aceste cetăți. Între ele se află și cetatea *Bisdina*. Ea făcea parte deci dintre fortificațiile rezidite de împăratul Justinian «în partea opusă», adică în stânga Dunării (3).

Cercetătorul Marin Popescu-Spineni, analizând opera *De Aedificiis*, observă că Procopius dă numele localităților fortificate de Justinian «foarte adesea fără o ordine sistematică și fără un minimum de precizii topografice, așa că foarte multe din ele, simple așezări rurale necunoscute din alte izvoare, rămân neidentificate; în schimb, cum numele lor sunt în majoritate de vechi origini preromane, lista lui Procopius prezintă o deosebită valoare ca document pentru toponimia traco-getică a acestor provincii» (4). Acesta este, probabil, și motivul pentru care lingviștii nici nu amintesc decât puține din toponimele dacice.

Oprindu-ne asupra cetății *Bisdina*, care nu a fost localizată până în prezent, întrucât la nord de fluviul Dunărea există localitatea «Bâzdâna sau Bisdina», cum a fost înregistrată în 1898, de *Marele Dicționar geografic al României* (5), și cum la marginea satului se păstrează încă în popor toponimul *La cetate*, noi am localizat-o, identificând-o pentru prima dată cu această așezare din cuprinsul comunei Calopăr din județul Dolj. În urma cercetărilor arheologice făcute în ultimii ani aici, cercetătorul Corneliu Mărgărit Tătulea a publicat un studiu (6) în legătură cu importanța acestui centru «de locuire geto-dacică», care a fost probabil «reședință a unei căpetenii locale, care controla în această perioadă întreaga zonă a Pelendavei dacice». Și adaugă că vechea dată geto-dacică a fost «ridicată în veacul al IV-lea î.e.n., pe o străveche vatră de locuire din prima epocă a fierului» și «ocupă un bot de deal lung de circa 170 m și lat de aproximativ 105 m». Ea este «apărată pe trei laturi de pante abrupte, greu accesibile (...), înconjurată spre vest de un val semicircular gros de peste 6 m, ce consta din două paramente paralele, zidite din cărămizi mari de lut ars, între care se află o umplutură de pământ bine tasat, întreaga această construcție constituind postamentul unei palisade lucrate din trunchiuri de copaci. La exterior se află șanțul de apărare al așezării, lat de 7 - 8 m, ce cobora până la 4 - 4,50 m sub nivelul de călcare antic». S-au identificat aici construcții casnice, gropi de provizii cu grâu, orz și seacă carbonizate, brăzdare de plug, seceri de fier, strecurători de lut, vase-borcan, cești dacice, cupe cu picior, obiecte de fier, aramă și bronz, tipare, fibule etc. (7).

Tot în legătură cu această importantă așezare dacică socotim că trebuie pus și «cel mai de seamă depozit monetar roman» descoperit în a patra decadă a veacului nostru «în satul Belcin», de lângă Bâzdâna. Este vorba de mai mult «de 1.000 monete de argint imperiale, toate emise până la Filip Arabul», cu care «mai fuseseră îngropate un vas de argint și câteva lingouri de aur marcat» (8). Amintim că satul Bâzdâna, în anul 1845, ținea administrativ de Belcin (9).

Punând de acord rezultatul cercetărilor arheologice publicat de C.M. Tătulea cu relatările lui Procopius de care am vorbit mai sus, aflăm că vechea cetate dacică Bisdina a fost distrusă de Romani, refăcută de Daci, distrusă din nou de Attila (între anii 441-443 sau 447-448) și restaurată de împăratul Justinian (527-565), pentru ca după aceea să fie din nou răvășită de puhoaietele de migratori, atrase de mirajul comorilor dacice.

În felul acesta, localizarea cetății Bisdina, făcută de noi cu ani în urmă și comunicată la un simpozion de tracologie la Rm Vâlcea, completată de rezultatul cercetărilor arheologice publicat de cercetătorul Tătulea, deschide un important orizont în istoriografia română pentru așa-zisa perioadă obscură. Vom înțelege de ce cele zece ducate românești conduse de câte un duce și toate de un princeps major, în secolele VIII-XI, țineau de Constantinopol, ca și Mitropolia Ungrovlahiei, mai târziu.

În perioada medievală, Bisdina sau Bâzdâna era proprietate a unor dregători mai mari sau mai mici, începând cu Stanciu Benga, care descindea dintr-o veche dinastie dacică. Sub influența diferiților scriitori de cancelarie, acest toponim apare sub formele: *Bâzdăna*, *Bisdana*, *Bezđina*, *Bâzda*, *Bâzdâna*, *Bizđina*, *Bisdina*, toate indicând una și aceeași localitate amintită de Procopius între 553-555.

Această străveche așezare, la circa 50 km la nord de Dunăre și la 18 km de Craiova, este o dovadă că între anii 526-555 Oltenia nu numai că nu era părăsită, dar era și fortificată pentru rezistență împotriva migratorilor.

Cu Bisdina și cu alte cetăți identificate de noi continuitatea daco-romană capătă noi și importante puncte de sprijin.

NOTE

1. Vezi buletinul «Noi Tracii», 1980, mai, p. 11.
2. Vezi *Fontes Historiae Romanae*, II, Ed. Academiei, București, 1970, pp. 463, 471-473.
3. *Ibidem*, p. 463.
4. Marin Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice și cartografice*, București, 1978, p. 71.
5. *Marele Dicționar geografic al României*, 1898, vol. 1, p. 467.
6. Corneliu Mărgărit Tătulea în «Ramuri», 1986, nr. 12, p. 2.
7. *Ibidem*.
8. Vezi revista «Arhivele Olteniei», 1943, p. 82; Gh. Andrieș, *Cartea comorilor*, 1980, p. 267.
9. Vezi revista «Mitropolia Olteniei», 1965, p. 442.

DESPRE INTERPRETAREA INSCRIPȚIEI «DECEBALUS PRO SCORILO»

de ION IONESCU

În unele părți ale Transilvaniei, menționa în secolul trecut Teodor T. Burada (1), și Simeon Florea Marian (2), «pentru ca mortul să nu pătimească de foame și de sete pe cealaltă lume, este asemenea datină ca să se dea de pomană apă, care o cară câte o femeie în numele lui, de la vreo fântână la o casă, în timp de un an».

În Munții Apuseni, după înmormântare, moștenitorii mortului «cară pausu» în timp de șase săptămâni, și în fiecare zi duc apă într-o doniță sau ulcior, pe care îl pun pe un drum unde nu e apă, ca să bea trecătorii.

Pe la mai multe case, care sunt la drum, aduagă Teodor M. Burada, «am văzut în călătoria mea prin munți, spre orașul Abrud, agățate ulcioare noi pline cu apă, pentru ca trecătorii să aibă ce bea, și întrebând pe bătrâni pentru ce fac aceasta, mi s-a răspuns că pentru sufletul mortului».

În cele consemnate, ca unul care am cunoscut aceste realități la fața locului, în perioada anilor 1943-1946, menționez că numai acolo unde casele erau răspândite pe coamele munților se folosește acest mijloc de a se pune ulcioare sau doniți și chiar oale mai mari pe câte un tăpșan mai ridicat la vedere, sprijinite în grămăjoare de pietre sau îngropate chiar jumătate în pământ, în special pe unde sunt șure și pășuni, ca să fie trecătorilor, cosașilor sau celor ce pasc vitele pe acolo la îndemână apă proaspătă, schimbată în fiecare zi, timp de 40 de zile. Se obișnuiește ca ulcioarele sau donițele cu apă să se agațe la drum în pomii roditori ai morților, fiindcă pe aici se obișnuiește să se sădească primăvara sau toamna, pe marginile drumurilor sau cărărilor, câte un pom fructifer, care să fie rânduie spre pomenirea decedaților, iar roadele lor sunt folosite numai de drumeți.

Pe donița sau pe ulciorul cu apa proaspătă destinată pomenirii mortului se scria de obicei și numele lui de botez (uneori și cel de familie), ca cel ce va bea să-i poată pomeni numele.

Rețin că în vara anului 1943 în comuna Blăjeni, satul Criș, județul Hunedoara, la marginea satului, pe tulpina unui cireș rotat și încărcat de cireșe coapte, era agățată o doniță cu apă proaspătă de izvor și deasupra ei era bătută în cuie o tăbliță de scândură de brad, pe care era scris cu creion chimic invitația de a servi cireșe și rugămintea «Pomeniți pe părinții noștri Ion și Flurie».

Am prezentat aceste datini legate de ritualul funerar la Românii din Transilvania, îndeosebi la cei din Zarand și Munții Apuseni, pentru a le aduce în legătură cu înțelegerea unei dezbatute probleme arheologice: interpretarea inscripției epigrafice de pe vasul de lut de la Grădiștea Muncelului (Sarmizegetusa Regia): *Decebalus pro Scorilo*.

Traducerea în limba română a inscripției respective de pe vasul descoperit în săpăturile arheologice din 1955 la Grădiștea Muncelului, sub conducerea acad. C. Daicoviciu, aflat astăzi în Muzeul de Istorie al României din București, constituie încă o problemă controversată, cum o dovedește ultimul cercetător al problemei, D. Protase (3), care afirmă că «mult discutata inscripție-stampilă este de citit *Decebalus pro Scorilo (fecit)* = «Decebal prin Scorilo (a făcut vasul)» (4).

Noi ne-am pronunțat pentru interpretarea unei inscripții votive, cu o semnificație de invocație cultică, aplicată pe un vas cultic, asemănător ca factură cupelor de argint geto-dacice, și am întregit inscripția cu verbul *dedico*, -are și nu cu *facio*, -ere, pe care am tradus-o: «*Decebal (dedică vasul) în numele (în cinstirea sau pomenirea) lui Scorilo*».

Am justificat această traducere pe constatarea că în limba latină prepoziția *per*, în afară de primul ei sens, *prin*, după Dicționarul latin-francez al lui L. Quicherat - A. Daveluy, are în total opt sensuri, între care și pe cel folosit în invocații sau rugăciuni: *per deos immortales* (în numele zeilor nemuritori (5)).

O asemenea inscripție, considerată ca prima inscripție latină în Dacia, făcută însă nu de Romani ci de Daci, în timpul lui Decebal, despre care acad. C. Daicoviciu și prof. D. Protase s-au pronunțat că nu avem analogii în lumea antică, noi am arătat că există o asemenea analogie, care ne ajută la traducerea corectă a inscripției, în sensul arătat mai sus. Este vorba de inscripția votivă: *Tutela per Diana* de pe vasul galo-roman din Muzeul De Blois din Paris, inscripție cu traducerea *Tutela (dedică vasul) în numele (în cinstirea) Dianei* (6).

Folosirea până astăzi în Munții Apuseni a unor vase cu apă în cultul morților, ne îngăduie să deducem, în baza continuității aceleiași tradiții, că și vasul cu inscripția discutată - Decebalus pro Scorilo (= Decebal (dedică vasul) în numele (în cinstirea sau pomenirea) lui Scorilo) a fost tot un vas cu apă folosit în mod special în ritualul funerar la Geto-Daci, în cazul de față folosit de regele Decebal în cinstirea nemuririi tatălui său, Scorilo, așa cum își cinstesc și își pomenesc cu vase cu apă morții lor Români, atât în Transilvania, în Munții Apuseni, cât și pe tot teritoriul țării, până astăzi, fie la parastase și cu împărțitul vaselor în care se pune apă, fie la «căratul apei» sau «căratul pausului», fie la «slobozitul apei» sau «slobozitul fântânilor» la 40 de zile de la decesul cuiva, fie la pomenirea «moșilor» din timpul anului, legate de cele patru anotimpuri, care justifică de fapt și cele patru ștampile cu inscripția aplicată pe vasul de la Grădiștea Muncelului.

Purtăm cu noi, în înțelesul ei real, aceeași tradiție autohtonă geto-dacă, până în zilele noastre. Ea se cere înțeleasă.

NOTE

1. Teodor T. Burada, *Datinile poporului român la înmormântare*, Iași, 1882, pp. 50-51.
2. Simeon Florea Marian, *Înmormântarea la Români*, București, 1982, p. 398.
3. Prof. D. Protase, «*Decebalus pro Scorilo*» în *lumina vechilor și noilor interpretări*, în «*Thracodacica*», tom. VII, 1986, nr. 1-2, pp. 146-153.
4. *Ibidem*, p. 152.
5. Enrico Bianchi, Raffaello Bianchi, Onorio Lelli, *Dizionario illustrato della lingua latina*, 1972, p. 1149.
6. Florence Blois, *Les grands vases Gallo-Romains du Musée de Blois*, Paris, 1914, p. 477; I. Ionescu, în «*Noi Tracii*», 1978, nr. 51, decembrie, pp. 1-9; Idem, în «*Glasul Bisericii*», an XXXVII (1978), nr. 5-6.

MOZART ȘI SPAȚIUL TRACIC

de Prof. OVIDIU VARGA

Privind cu atenție harta «spațiului tracic», așa cum a fost elaborată de reputatul istoric tracolog Prof. Dr. Iosif Constantin Drăgan, am constatat că Mozart s-a născut, a trăit și a creat în acest spațiu geografic și spiritual, ulterior multinațional, în care «Il bacino del Danubio costituisce il centro dello spazio tracic delimitato da due catene di monti: gli Emo ed i Carpazi. La depressione formata dalla curvatura dei Carpazi e dei Monti Apuseni constitui la culla della nazione tracica. Da qui numerose tribù si spinsero in varie direzioni: verso il nord, nei Tatra e lungo la Vistola; verso l'oriente, fino a Boristene (Nipro) e nel Chersoneso del Bosforo Cimmerio, alla porta orientale dell'Europa; verso occidente, sul medio Danubio, attraverso i campi pannonicici, al di là di Bratislava; ed anche verso sud, nella penisola dell'Emo, sino al litorale del mar Egeo.

Wolfgang Amadeus Mozart

Emmigrazioni più vaste portarono le tribù traciche sino alla lontana Anatolia (Sol levante) nell'Asia Minore. L'asse dell'esteso spazio tracic è un fiume, il più grande d'Europa. Scendendo dai monti alti e boscosi del continente, il Danubio si avvia verso oriente, verso quella depressione che divide due monti e due diverse mentalità». (I.C. Drăgan, *Il mondo dei Traci*, Atene, 1985, p. 60).

Consider că, pentru cititorul de limbă română, nu este necesară traducerea citatului de mai sus.

Pentru demonstrația noastră muzicologică am divizat spațiul tracic tricontinental în câteva spații geografice și spirituale de confluențe, afuențe și reciproc influențe, ca de pildă, spațiul european, spațiul micro-asiatic, spațiul pontic bicontinental, spațiul mediteranean tricontinental, spațiul sud-est

european, spațiul nord-vest european, spațiul dunărean și spațiul mioritic, acesta în epoca lui Mozart făcând parte din Imperiul Habsburgic, ca Principat al Transilvaniei.

Din rațiuni strict muzicologice, am inventat sintagma «*alla traca*» și termenul «*paneuropean*», ca o replică necesară oferită muzicologiei occidentale, care consideră că muzica europeană cultă este o creație exclusiv «*alla tedesca*» sau «*alla francese*» sau «*all'italico*» și, uneori, «*alla turca*».

Continuând demonstrația muzicologică începută în volumul *Orfeu și destinul muzicii*, prezentul volum, intitulat semnificativ *Mozart, un Orfeu austriac paneuropean*, își propune să restabilească adevărul istoric referitor la contribuția substratului etnofon sud-est european *alla traca*, la sinteza paneuropeană a creației mozartiene, alături de celelalte trei componente, unanim recunoscute, ca fiind *all'italico*, *alla francese*, *alla tedesca*.

Luând în considerație că Românii sunt singurii descendenți ai Tracilor și Romanilor din spațiul carpato-danubiano-pontic, centrul spațiului tracic, am caracterizat sintagma *alla traca* prin patru trăsături specifice etnofoniei, folclorului românesc și cântării bizantine: ornamentica, pendularea major-minor și preferința pentru modul de Re, Echos protos al Tracilor pontici și repetiția orfică, trăsături care au devenit paneuropene.

Prin termenul *paneuropean* am înțeles sinteza polietnofonă, est-vest și nord-sud europeană, pe care a desăvârșit-o Mozart în cei 35 de ani 10 luni și 9 zile, adică în 13.097 de zile, cât a durat viața sa paneuropeană. În acest timp calendaristic, Mozart a călătorit în diverse spații paneuropene, din aria spațiului tracic și din afara acestuia, 10 ani două luni și opt zile, adică 3720 de zile.

În cele 17 călătorii pe care le-a efectuat în acest răstimp, Mozart a cunoscut și a asimilat diversele nuanțe stilistice *all'italico*, *alla francese*, *alla tedesca*, cu substratul lor *alla traca*, desăvârșind sinteza între stilul *galant* și cel *savant*, între homofonie și polifonie.

Primii profesori pe care i-a avut Mozart au fost doi muzicieni din spațiul dunărean și din spațiul mioritic, tatăl său, Leopold Mozart și Michael Haydn, fost capelmaestru la Timișoara și Oradea și ulterior stabilit la Salzburg.

Mozart a cunoscut numeroși compozitori și interpreți din spațiul dunărean, din spațiul mediteranean, din spațiul nord-european, aparținând unor populații multinaționale din Imperiul Habsburgic, ca: Cehii și Slovacia, precum și compozitori și interpreți italieni, francezi, englezi și, desigur, austrieci și germani, de la care a învățat toată viața.

Mozart a creat 626 de lucrări în toate genurile, dintre care doar 88 pentru uzul Bisericii.

Este interesant de constatat că marea majoritate a subiectelor operelor sale sunt situate în spațiul tracic european și extraeuropean, în timpul istoric al antichității sau al epocii sale. Este suficient să înșirăm titlurile celor 20 de opere ale sale, pentru a justifica afirmația: *Apollo et Hyacinthus* (1767), *Bastien et Bastienne* (1768), *La finta semplice* (1768), *Mitridate*, *Re di Ponto*

(1770), *Ascanio in Alba* (1771), *Il sogno di Scipione* (1772), *La finta giardiniera* (1774-1775), *Il Re pastore* (1775), *Zaide* (1779-1780), *Idomeneo, Re di Creta* (1780-1781), *Die Entführung aus dem Serail* (1781-1782), *L'oca del Cairo* (1783), *Lo sposo deluso* (1783), *Der Schauspiel Direktor* (1786), *Le nozze di Figaro* (1786), *Il dissoluto punito o il Don Giovanni* (1787), *Così fan tutte* (1790), *Die Zauberflöte* (1791), *La clemenza di Tito* (1791).

Din cele 20 de opere, 11 debutează cu uverturi în Re major, iar una singură debutează cu o uvertură în Re minor (*Don Giovanni*).

Dacă acțiunea operei *Mitridate, Re di Ponto* se desfășoară chiar în spațiul mioritic, în opera *Idomeneo, Re di Creta* drama este declanșată de un jurământ similar celui din balada românească *Meșterul Manole*, cel al sacrificării primei ființe care îi iese în cale regelui Idomedeo (respectiv Meșterului Manole): în primul caz fiul, în al doilea soția.

În opera *Flautul fermecat* există interdicții existențiale similare unor interdicții specifice spațiului tracic, de pildă interdicția «vorbirii» impusă lui Tamino și lui Papageno, similară interdicției chtonice a «privirii», impusă lui Orfeu, în infern, pentru a o readuce pe Euridice.

În aceeași operă, există elemente supranaturale, instrumente miraculoase specifice spațiului tracic, ca, de pildă, flautul fermecat al lui Tamino și glockenspielul lui Papageno, similare lirei lui Orfeu, instrumente care au puteri magice, supranaturale.

Dacă regina nopții este o apariție supranaturală specifică spațiului tracic, nu mai puțin miraculoasă este Miorița din balada românească a spațiului mioritic, care, nu numai că vorbește, dar vorbele ei au funcție de oracol.

Dar Papageno mai folosește un instrument specific spațiului mioritic. Este vorba despre fluierul lui Pan sau naiul românesc, despre care Mozart și Schikaneder nu puteau să se informeze decât de la un instrument popular din spațiul mioritic al Principatului Transilvaniei.

Numeroase amănunte ar putea fi aduse în legătură cu minorul mozartian. Se afirmă că Mozart a creat doar 39 de lucrări în tonomodalitate minoră specifică spațiului tracic. În realitate însă, în majoritatea celor 626 de lucrări ale sale există permanente modulații în tonalități minore.

În încheiere, amintim cea mai tulburătoare similitudine dintre Orfeul trac și Orfeul austriac, cea a destinului *post mortem* al scurtei lor existențe pământene, în spațiul tracic, unde s-au născut. Tracul Orfeu a dispărut undeva în apele mării spațiului mediteranean, nu se știe unde. Mozart, Orfeul austriac, a dispărut undeva, în țărâna unei gropi din spațiul dunărean, nu se știe unde.

Similaritatea necunoașterii locului lor de veci în spațiul tracic, în care s-au născut, au trăit și au creat miracole sonore, justifică deplin supraviețuirea lor în mit.

GRANIȚELE PENTRU NAȘTEREA UNGARIEI (Sec. IX-X: Români, Germanii, Ungurii)

de GHEORGHE GAVRILĂ COPIL

Este știut că Ungurii au migrat din Asia, mereu spre soare apune. Drumurile tuturor migratorilor erau aceleași până la est de Nistru, pe teritoriul viitoarei Ucraine. De aici, având Dacia ca o adevărată placă turnantă, unii pătrundeau prin Dacia de răsărit și de sud-est (Basarabia și Dacia Pontică) spre Constantinopol, alții, pe la nordul Daciei, spre Panonia și în continuare. Pe teritoriul viitoarei Ucraine aveau loc popasuri tipice care, pentru migratorii ce treceau pe la nordul Carpaților, se repetau în Panonia.

Acesta este și traseul Ungurilor.

Ajung în Panonia pe la 896. În urmă, de unde răsărea soarele, rămăneau nenorociri și sărăcie, din cauza jafurilor, fiind știut că migratorii își asigurau cele trebuitoare existenței, în primul rând hrana, prin jaf. Conform direcției de înaintare, Ungurii își continuă incursiunile de jaf din popasul panonic cu preponderență spre soare apune. După ce au adus țările de la estul Panoniei la sărăcie, și-au continuat traseul spre vestul Europei, lăsând Panonia departe, în urma lor. Drumul din popasul panonic spre vest, fără puțință de negat, reiese atât din incursiunile de jaf ale hoardelor migratoare ungurești, cât și din migrarea lor în masă până la Augsburg, pe râul Lech. Așa, Ungurii pornesc în primul lor raid de pradă în Italia - în Lombardia și Veneția -, în anul 899.

În 1908 sunt prădate Puringia și Saxa. În 911, 912, 913, calamitățile pricinuite de Maghiari au loc în Bavaria, Franconia, Turingia, Saubia și Saxa. În 913 trec Rinul și prădează Lotaringia. În 917 ajung la Basel, pe care îl jefuiesc, apoi în Alsacia și Lorena. În 918 incendiază portul Bremen. În 919 sunt semnați în Westfalia și apoi în Lorena. În 921, în Italia, la Brescia. În 922 sunt în Pulia. În 924 intră iar în Saxa, de unde pornesc spre Italia și Burgundia. În drumul lor spre Landec, au incendiat Pavia, 44 de biserici, au jefuit Piemontul, au trecut Ronul apărând în fața orașului Nimes. În 926 a venit din nou rândul Bavariei, Suabiei, Franconiei, Alsaciei, Lorenei. Verdumul e incendiat și regiunea Ardenilor pustiită. În 933 îi găsim în Saxonia, unde pierd două lupte în fața lui Henric I, duce de Saxonia. În 933 sunt lovite Burgundia, Italia, abia refăcute de pe vremea precedentelor incursiuni. În 937 calamitatea maghiară se abate peste Bavaria, Suabia, Franconia, Lorena, Champagne, Berry, Bourgogne, Piemont, Lombardia, Toscana, Campania și Veneția. În urma Maghiarilor, ca de obicei, fum, ruine și jale. În 943 este pârjolită Italia până la porțile Romei. Tot în 943, ajung în nord, până la Wels și Taun. În 948-949-950 au loc încercări nereușite de a pătrunde în Bavaria,

condusă și apărută de Henric, fratele lui Otto cel Mare, care îi respinge și îi urmărește până la Aquilea. După acest insucces, Maghiarii pătrund în Italia, Burgundia și Aquitania. În anul 954 ei intră în masă în Franconia, o traversează, ajung la Rin și de aici la Lorena, Ardeni, Hainaut, Cambrai, Laon, Reims, Chalons, Bourgogne, Lombardia. În 955, pornesc iar spre vest într-un număr impresionant, adică toți câți erau, cu mic și mare, cu femei cu tot. Datorită mulțimii lor se credeau invincibili.

Hoardele migratoare maghiare se ridică în masă, în 954-955, și pornesc în nesfârșita lor bejenie părăsind Panonia. Străbat teritoriul actualei Austrii, pătrund pe teritoriul actualei Germanii Federale, depășesc Münchenul și ajung până la orașul Augsburg, pe râul Lech. Străbat un drum lung, dar, cu aproximație, aceeași distanță pe care o făcuseră migrând din Ucraina până în Panonia. Nu abandonează traseul, acesta având un singur sens: înainte, după soare apune.

La 10 august 955, în fața Augsburgului, pe malurile râului Lech, i-a înfruntat Otto cel Mare, care i-a strivit, retragerea celor scăpați cu zile fiind un dezastru. Conducătorul hoardelor a fost prins și spânzurat, iar restul hoardelor urmărite până în Panonia. Otto cel Mare a stabilit marginile Imperiului și a pus temeliiile Austriei de astăzi, granița sa fiind și granița de vest a viitoarei Ungarii. În acest fel a scăpat Europa de la vestul Panoniei de coșmarul în care trăia de mai bine de o jumătate de secol. Dezastrul de la Lech a salvat totuși și pe Maghiari de la pulverizare, fenomen petrecut cu hoardele Avarilor, Gepizilor, Vandalilor. Ar fi prădat până ce ar fi dispărut în istorie.

Succesul migrațiilor unguri în luptă se explică prin amenințarea hoardei cu dispariția din cauza foamei. Victoriile lor se datorează atacurilor surpriză și groazei pe care o răspândeau prin trecerea prin foc și sabie a populației fără apărare din afara zidurilor cetăților. Când europenii și-au organizat preventiv apărarea, hoardele au fost zdrobite. După europenizare, Ungurii nu au mai reprezentat prin ei înșiși un pericol militar, mereu solicitând ajutorul armat al altora.

Între 934-943, luptaseră să ajungă în Tracia, la Constantinopol. Proiectul este reluat între 960-970, însă fără succes. Imperiul Bizantin reușește să zăgăzuiască revărsarea hoardelor în sudul Balcanilor.

În urma dezastrului de la Lech, Ungurii vor rămâne, în toată istoria lor, în umbra Germanilor, cu o pronunțată notă de complexare. După confruntarea cu barajul germanic și după creștinarea lor în masă, drumul spre vest încetează. Ungurii au fost constrânși să se limiteze la produsele alimentare ale țăranilor traci din Panonia, ei înșiși grav afectați de așezarea Ungurilor în zonă. Acești țărani sunt de același neam cu Valahii din Dacia. Strămtorarea alimentară duce la o adevărată criză. În secolul al X-lea, Ungurii încă nu învățaseră să respecte deprinderea autohtonilor de a lucra pământul. Declanșează iar incursiuni, în sens invers spre răsărit, spre țările medievale românești ale Daciei. Roma catolică, începând din secolul XI, secolul rupturii religioase cu Constantinopolul, a încurajat incursiunile Ungurilor în Dacia ortodoxă. Misionarii catolici au profitat de incursiunile Ungurilor pentru a face

presiune în Dacia, țară în care creștinismul exista de o mie de ani, creind derută, uimire și înstrăinare de Roma. Bineînțeles, agresiunea maghiară nu a făcut decât să mărească rezistența Românilor, rezistență finalizată prin păstrarea autonomiei Transilvaniei ca țară de sine stătătoare.

Primele cronică ale cancelariei regale ungurești, pusă pe picioare de Roma prin pătrunderea misionarilor săi, mărturisesc fără echivoc despre granița de apus a Valahilor. Țările Românilor valahi, conduse de Menumorut și Glad, își aveau granițele de vest pe Tisa. După o perioadă de zăbucium și de cumplite nenorociri, țările românești din Dacia scapă de sub presiunea noului stat ungar, se unifică și formează Principatul Transilvaniei. E adevărat că la conducerea Transilvaniei au ajuns și maghiari, după cum la conducerea Ungariei au fost și români. Dar așa cum familiile domnitoare străine de la conducerea Ungariei nu au schimbat existența acelei țări, nici prezența unor principii neromâni în Transilvania nu a modificat existența sa ca țară valahă de sine stătătoare. Astfel de situații au existat în toată Europa medievală.

După 1301, Maghiarii, istoviți, nu mai au conducători proprii, fiind conduși timp de peste 200 de ani de regi din familii străine. După 1526, Ungaria dispăre ca stat sub Turci și sub Austrieci, pentru 400 de ani. Încercările din 1848 și 1867 de refacere a organizației lor statale au fost minate de gravele ignorări ale mersului istoriei în ceea ce privește existența poporului român din Transilvania.

Ungaria reapare pe harta lumii în 1920, când s-a subliniat strânsa legătură dintre granițele statale și granițele etnice.

Așezarea Ungurilor cu centrul de greutate la apus de Dunăre începe prin desființarea Imperiului Morav și cucerirea Moraviei.

În *Histoire du Moyen Age* par Dottain, Chevallier et Todier (Paris, 1859, pp. 272-275) se afirmă că «masa națiunii înspăimântată de înfrângerea de la Augsburg, se mulțumi să rămână pe malurile Tisei». Dar ea se afla la Dunăre și încă în partea de vest a ei, în Panonia. Scăparea lui Chevallier este evidentă. Cuvintele «se resigna a rester» sunt extrem de grăitoare: Să rămână unde erau - în Panonia. S-au resemnat, n-au avut încotro din cauza neașteptatei victorii a Germanilor. Fără victoria de la Augsburg masa națiunii maghiare nu s-ar fi resemnat, nu ar fi fost constrânsă să viețuiască în Panonia, respectiv pe cele două maluri ale Dunării, unde, din cauza lor și a migratorilor dinaintea lor, viața era foarte grea. Împrejurimile fiind prădate până spre vest, se impunea un alt popoaș, pe care îl aleseseră în plină lume germană, în locuri mai prospere încă nesărăcite.

Presupunem că formularea complet eronată în legătură cu masa națiunii maghiare care s-ar fi resemnat să rămână pe cele două maluri ale Tisei, a fost într-un fel sau altul preluată în false tratate de istorie, mascate de o oarecare ținută academică. Dacă presupunerea noastră se va dovedi îndreptățită, cei ce le vor descoperi își vor da seama de gravele erori din tratatele respective, care au preluat în mod conștient o formulare greșită, servită cititorilor pentru a tulbura apele adevărului. Mai mult, ideea din aceste formulări poate a proliferat și a aiuns să fie servită sub formă de citate, de la un tratat de isto-

rie la altul... Numai că nefericita formulare a lui Chevallier este anulată de chiar textul său propriu. A ignora acest text înseamnă a ignora adevărul istoric.

Asupra locului unde s-au așezat Ungurii, există în rândul istoricilor un acord cvasi general.

Dacă ar fi fost de o parte și de alta a Tisei, atunci centrul puterii lor ar fi fost pe Tisa, nu pe Dunăre. Pe Tisa ar fi venit nobilii germani și misionarii creștini ca să organizeze statul, iar Ștefan, regele Ungurilor, ar fi domnit aici, nu ar mai fi trebuit deci să atace locul peste care domnea. Iar Dunărea Mijlocie nu ar fi făcut parte din Ungaria. În cel mai fericit caz, Ungurii ar fi ajuns până la malul de est al Dunării, pe cel de vest fiind Germanicii. Dar, după bătălia de la Lech, Germanii nu avansează până pe Dunărea Mijlocie, ci numai până unde este partea de răsărit a Austriei de azi, teritoriul de la est de Austria și de la vest de Dunăre (aproximativ jumătate din Ungaria de azi), unde își așezaseră Ungurii centrul de greutate, fiind lăsat hoardelor maghiare. Ungurii «se resemnează să rămână», iar centrul lor de greutate va fi pe ambele maluri ale Dunării. Aici exista o străveche așezare omenească, încă din antichitatea tracă și apoi traco-romană, așezare care va deveni capitala statului ungar. Este vorba despre Aquincun, capitala Pannoniei Inferior, adică a părții estice a Panoniei.

Amintim că în Câmpia Dunării, una din cele mai roditoare regiuni ale Europei, - deși afectați de șederea temporară, aici, a Hunilor, Avarilor, de constituirea Imperiului Morav, apoi de așezarea definitivă a Ungurilor -, țărani autohtoni, urmași ai vechilor Traci panoni, sunt primii pe care Ungurii îi au ca model de urmat. Acești țărani sunt de același neam cu locuitorii voievodatelor românești din vestul Daciei, cu care Ungurii intră în conflict militar după pătrunderea lor la Dunăre.

Chevallier și-a publicat volumul de istorie la zece ani după Revoluția din 1848-1849. Eroarea flagrantă prin care se confundă cele două maluri ale Dunării cu cele ale Tisei nu este exclus să fie o scăpare, datorită atmosferei agitate create de Unguri în urma acelei revoluții, din cauza nereușitei lor militare împotriva Românilor. Situația Ungurilor stârnea compasiune. Din cei 900 de ani de când intraseră în istorie, se aflau în al patrulea secol de când fuseseră desființați ca stat de către Turci și Austrieci. Îmbătați de succesele inițiale din cadrul revoluției de eliberare de sub Austrieci, Ungurii se și văd stăpânii Europei și pun la cale anexarea statelor care făceau parte din Imperiul Austriac, printre care Slovacia, Croația, Principatul Transilvaniei ș.a. Acestea organizează însă de îndată rezistența armată

La pătrunderea Ungurilor în Transilvania, poporul român se ridică la luptă armată pentru apărarea ființei sale naționale, pentru pătrarea Voievodatului Transilvaniei ca țară de sine stătătoare. E vorba de un război dus de două națiuni, una de la vest de Tisa și alta de la est de Tisa, ceea ce nu e tot una cu locul în care «s-a resemnat să rămână națiunea maghiară».

Stabilirea Ungurilor la apus de Dunăre, în Panonia, este consemnată în mod firesc de istorici. Confuzia poate surveni, în lumea nespecialiștilor, doar

în cazul în care se scapă din vedere că Panonia este teritoriul dintre Dunăre și Alpi. La înlăturarea acestei confuzii contribuie și faptul că Moravia se află la nord de Panonia, respectiv la nord de Austria de azi. Este știut că atunci când pătrund în Panonia Ungurii ocupă Moravia, desființând Imperiul Morav.

În hărți, inclusiv în cele despre evul mediu, Panonia apare la vest de Dunăre, ceea ce exclude orice altă părere în legătură cu locul unde s-au stabilit Ungurii în Europa Centrală.

Orice posibilitate de a confunda cele două maluri ale Tisei cu locul unde s-au așezat Ungurii este anulată și de documentația în legătură cu traseul migrației Ungurilor spre Panonia și de raporturile dintre Arpad și Menumorut.

Documentația transmisă prin Anonymus, scrib regal oficial al Ungariei din sec. XII, care reia o cronică ungurească din sec. XI, este bogată în prezentarea unor evenimente. Orice alt traseu al migrației în afara celui relatat de Anonymus în *Gesta Hungarorum* se exclude categoric. Un alt traseu imaginar nu ar avea nici-un suport documentar, fiind o sfidare a documentelor. În *Gesta Hungarorum* există relatări care exclud orice neînțelegere. Așa, în legătură cu solii trimiși de Arpad: «În adevăr, trimișii lui Arpad, Usubun și Veluc, au trecut peste râul Tisa în vadul Lucy și, după ce au plecat de aici, venind în fortăreața Bihor, au salutat pe ducele Menumorut și i-au prezentat darurile, pe care ducele i le trimisese»... Ducele Menumorut i-a primit însă cu bunăvoință și, încercându-i cu diverse daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă. Totuși le-a dat răspuns, zicându-le: «Spuneți lui Arpad, ducele Ungariei, domnul vostru: datori îi suntem ca un amic unui amic, cu toate ce-i sunt necesare, fiindcă e om străin și duce lipsă de multe»...

Trimișii lui Arpad au trecut pe malul de est al Tisei, la Români. De la Dunăre până la Tisa este o mare distanță. Cam aceeași distanță care există între partea de vest a Ungariei de azi până în teritoriile germanice. Hoardele maghiare se instalaseră în chiar teritoriul de azi al Ungariei, la apus de Dunăre. Aici vor rămâne timp de peste o jumătate de secol, până în 955, când, în urma bătăliei de la Lech, vor trăi definitiv pe ambele maluri ale Dunării. Va trece peste un secol până când Ungurii vor ajunge iar la Tisa, la începutul secolului XI, când se vor izbi din nou de rezistența Românilor. Răspunsul lui Menumorut: «Teritoriul însă ce l-a cerut bunăvoinței noastre nu îl vom ceda niciodată, câtă vreme vom fi în viață» - era viu în sufletele Românilor.

În fața primejdiei din secolele IX-XI, voievodatele românești s-au unit într-un singur mare Voievodat românesc. Din anul 1111 există prima mențiune documentară a unui principe al Transilvaniei, Mercurius. Principatul Transilvaniei are în vest aceeași graniță, pe Tisa, ca și fostele voievodate românești conduse de Glad și Menumorut. Această graniță este confirmată și în izvoarele străine. Hart. Schedel (1440-1514), istoric umanist din Nürnberg, în lucrarea sa *Liber Chronicorum* (1493), are o hartă în care Tisa este granița dintre Ungaria și Principatul Transilvaniei (cf. M. Popescu-Spineni, *Româ-*

nia în izvoare geografice și cartografice..., București, 1978). În secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea, când Ungaria atinge maximul gloriei și puterii statale, granița de vest a Transilvaniei este pe Tisa, unde o aveau și voievodatele românești din sec. IX, înainte de migrarea Ungurilor în Panonia. Faptul este extrem de grăitor. După cinci secole de vecinătate, granița dintre Ungaria și Transilvania este fermă. Dacia antică ce se întindea până la Tisa își continua existența.

Hotărârea reunificării principatelor românești ale Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești o luaseră conducătorii revoluției de la 1848-1849 cu conștiința că Românii sunt urmașii direcți ai Dacilor. Prima etapă s-a realizat în 1859, prin unirea Moldovei cu Țara Românească. Prin hotărârea poporului românesc din Transilvania, care s-a aureolat prin robustețe, prin rezistență în vremuri de restriște, prin păstrarea ființei naționale, prin păstrarea graniței de vest a Daciei, în fața Hunilor, Avarilor și Ungurilor, în 1918 s-a împlinit unirea tuturor Românilor într-un singur stat, pe teritoriul lor strămoșesc.

Obârșia poporului și a limbii române în opera «De Neamul Moldovenilor...» de Miron Costin

de Prof. Emerit DAN POPESCU

Pentru a înțelege condițiile în care a scris opera sa Miron Costin, este necesar să facem o incursiune în epoca întunecată în care el a trăit, analizând cu maximă exigență perioada zbuciumată și tumultuoasă a Moldovei în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, în contextul și dimensiunile istoriei universale.

Așezate la interferența marilor imperii, țările române au fost nevoite să facă față cu multă greutate tendințelor de expansiune și dominație ale acestora. Imperiul Otoman își încorda forțele spre a-și întinde dominația în spațiul Europei Centrale, însă eșecul Vienei (1683) va eclipsa cuceririle anterioare. În aceeași perioadă, țările creștine, slăbite datorită convulsiunilor interne, nu mai pot și nici nu au mijloace suficiente și forța armată necesară de a întreprinde și organiza expediții pentru alungarea Turcilor din Europa.

În același timp, Moldova era afectată de domnii multe, sterile, fără rod, zăgăzuite de o boierime puternică, aspră și hrăpăreață fără limite. Țara era sfâșiată de lupte interne, determinate de uneltirile meschine ale partidelor boierești, care și-au pus amprenta pe multe acte politice murdare ale epocii. Însăși asasinarea lui Miron Costin nu este străină acestor rivalități.

Numeroase războaie purtate pe teritoriul țărilor române, bande de tâlhari, Leși, Turci, Tătari jefuiesc și ard satele și orașele Moldovei; calamități, molime, invazii de lăcuste, dări de toate felurile vlăguiesc trupul țării, o secătuiesc, ducând-o în pragul ruinei economice. Această stare de lucruri reiese limpede din înseși cuvintele cronicarului: «Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea vremii de acum, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri» (1).

Pe acest fundal social politic frământat, se accentuează contradicțiile sociale, care se înăspresc, se ascut datorită abuzurilor și silniciilor; rândul țăranilor liberi se îngustează deoarece marea boierime «mănâncă» ocinele răzeșilor, transformați în țărani dependenți, legați de glie, deoarece clasa privilegiată avea nevoie de brațe de muncă pentru a obține produse cât mai multe pentru schimb.

Miron Costin și-a petrecut copilăria și adolescența departe de Moldova, a studiat la institutele din Polonia, având posibilități, după părerea lui N. Iorga, «de a citi opere istorice..., literatura polonă fiind stăpânită de spiritul Renașterii, introducându-se gustul pentru clasicitate, pentru latină și greacă» (2).

Studiile clasice, cunoștințele de istorie antică, însușirea limbii latine «l-au condus pe Miron Costin la cea mai valoroasă idee a operei sale, corespunzătoare tendinței de dezvoltare economică și politică a statului feudal, ideea originii latine a întergului popor român, peste granițele politice ale statelor românești feudale» (3).

Menirea de a scrie istorie, sublinia C.C. Giurescu, și de a arăta «obârșia și unitatea de neam și limbă a tuturor Românilor îi aparține, ca un imperativ, iar conștiința latinității este nedespărțită de aceea a unității teritoriale a Românilor peste hotarele politice existente» (4).

Oștean, om politic, diplomat și cărturar, Miron Costin a călătorit mult, putându-și face o imagine clară despre situația țărilor române. «N-a fost un erudit, arată N. Iorga, nu prezenta încă tipul perfectului savant» (5). «Era om citit», menționează Gh. Călinescu în *Istoria literaturii române*, «știa latinește și puțin italienește, avea talent literar, stilistică savantă de factură clasică, puțința de a descrie, umor liric, iar pagina despre năvala lăcustelor e dantescă» (6).

Avea înclinații pentru munca intelectuală, precizează A. Ambruster în studiul *Romanitatea Românilor - Istoria unei idei*, fiind de fapt un reprezentant ilustru al umanismului românesc din epoca de aur a culturii medievale naționale» (7).

Miron Costin făcea parte din gruparea boierească filopolonă, legându-și idealurile sale pentru alungarea Turcilor din Moldova de ajutorul

Poloniei. După înscăunarea ca rege a lui Jan Sobięchi, această dorință se amplifică, devenind un țel sacru, un adevărat testament politic.

Lucrările scrise în limba polonă despre Moldoveni și originea lor sunt menite să facă cunoscut dregătorilor poloni, regelui și, bineînțeles, Leșilor, că un popor de origine latină, scoborător din vechii Romani, cum sunt Românii, zace sub despotismul crunt și apăsător al Semilunei.

Afirmarea clară a originii latine a poporului român și a limbii române devine «o carte de vizită pentru lumea europeană» (8), remarcă Dan Zamfirescu în *Studii și articole de limbă română veche*, un mijloc de a revendica o altă experiență politică decât aceea de vasal al Porții.

Miron Costin însă nu a putut descifra în acea epocă că dezideratul său nu se va putea realiza decât cu participarea masivă a forțelor interne, prin efortul comun al tuturor țărilor române, așa cum procedase Mihai Viteazul la 1600, pentru că unirea politică a țărilor române era o cerință obiectivă a vremii, întemeiată pe necesitatea creerii unui puternic front antiotoman. Ea era facilitată de interese concrete, legice: «unitatea de limbă, neam, origine și cultură, deoarece cele trei Principate au avut în permanență legături economice, culturale, o conștiință de neam ce a cimentat organic unitatea indisolubilă a tuturor Românilor de pe ambele versante ale Carpaților» (9).

Întorcându-se în patrie, după asediul Vienei, în timpul domniei lui Constantin Cantemir, îndemnat de dragostea pentru glia străbună, concepe lucrarea *De Neamul Moldovenilor. Din ce țară au ieșit strămoșii lor* (10). Ne punem întrebarea: de ce a scris Miron Costin această operă? Răspunsul îl găsim în *Predoslovie*, unde cronicarul mărturisește cauzele care l-au determinat să conceapă acest studiu: «Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sântu lăcuitorii țării noastre Moldovei, Țării Muntenesti și Românii din Țările Ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și odată discălcați sântu» (11).

Studiul lui Miron Costin este împărțit în șapte capitole. În primul dintre ele ne face cunoscut câteva date despre Italia, încercând a ne prezenta o Italie idilică, plină de prospețime, frumoasă ca o grădină: «Și neamul Moldovenilor fiind dintru o țară care se chiamă Italia. Ieste țara Italiei plină de cetăți și orașă iscusite mulțime și desime de oameni, târguri vestite ... i-au zis raiul pământului» (12).

În ceea ce privește noțiunea de *valah*, Miron Costin infirmă cu tărie această legendă a lui Fleac, hatmanul Râmului, aducând dovezi zdrobitoare din autorii latini: «Ceia ce au scris că numele vlah acestuia neam, adecă al Moldovei și al Muntenilor... basne sântu»(13).

De fapt, termenul vlah însemnează străin, un neslav, de limbă romanică. El cunoaște diferite variante: vlah la Bizantini, voloh la Slavii răsăriteni, valachus întrebuițat în lumea latino-catolică apuseană, blach la Unguri, transformat în olah, bloch la Sașii transilvăneni. Andrei Oțetea subliniază că «Vlah este un termen generic aplicat de Germani și Slavi popoarelor romanice, el nu poate fi folosit «pentru stabilirea momentului de

încheiere a etnogenezei românești» (14).

În capitolul II, intitulat *Pentru Împărăția Râmului*, autorul prezintă legenda întemeierii Romei, așa cum reiese din opera lui Titus Livius, *Ab urbe condita* și alți autori latini, înfățișând măreția Împărăției Râmului și întinsele sale hotare. Miron Costin se adresează cu admirație Moldovenilor, străduindu-se a sădi în ființa și sufletele acestora sentimentul înalt al demnității civice, ilustrat cu atâta mândrie națională prin cuvintele: «Caută-te, dară acum, cetitorule, ca într-o oglindă și te privește de unde ești, lepădându de la tine toate celelalte basne, câte unii au însemnatu de tine, din neștiință rătăciți» (15).

Capitolul III este închinat Daciei, în care vede o unitate indisolubilă a tuturor provinciilor românești: «Locul dară acesta, unde ieste acum Moldova și Țara Muntenească este dreptu Dachia, precum și tot Ardealul cu Maramoroșul și cu Țara Oltului. Altu nume mai vechiu decâtu acesta, Dachia, nu aflu în toți câți sântu istorici» (16).

În capitolul următor, ni se prezintă împăratul Traian, în toată măreția și splendoarea sa, în confruntarea dramatică cu oștile lui «Decheval, craiul Dachilor». Tot aici este creionată situația vechilor locuitori după cucerirea romană, precum și amănunte în legătură cu colonizarea Daciei: «...de la Dunăre până sub munți și până la Marea Neagră și de la apa Nistrului până iară sub munți, tot cu Râmleni și căsași au aședzat și mai mulți oșteni, întemeind», «precum zicu ei colonie română, adecă descălicarea Râmului» (17).

Referitor la originea latină a Românilor, Miron Costin folosește argumente arheologice: valul lui Traian, ruinele podului de la Dubeta pe care le-a văzut «în vremea expediției contra Uivarului din 1662» (18), inscripții și chiar elemente numismatice, ajungând la concluzia că noua organizare înfăptuită de Romani s-a păstrat până la al doilea descălecat: «Și suptu acel nume au trăitu aceste țări, până la al doilea descălecatu cu Dragoș Vodă. Și acum mulți ne zic noao, țării noastre, Țării Muntenești, străinii, Dații, însă norodul neamul lăcuiitorilor nu și-au schimbatu numele său, ci tot romanus, apoi cu vreme și îndelungate veacuri Romani, apoi Rumâni până astăzi» (19).

Miron Costin caută și dă etimologia latină la un număr de 87 elemente lexicale românești (substantive și verbe), după cum remarcă Dan Zamfirescu în *Studii și articole de literatură română veche* (facies = față, homo = omul, frons = fruntea, angelus = înger, herba = iarbă ș.a.). Lista alcătuită de autor - subliniază studiul amintit - este «întâia comparație științifică mai dezvoltată a limbii române cu latina, bineînțeles că unele etimologii sunt greșite, deoarece Miron Costin nu cunoștea încă legile fonetice» (20).

Miron Costin, în studiul său, infirma teoriile greșite ale unor istorici străini referitor la originea poporului nostru și se străduiește în permanență de a respecta adevărul, obiectivitatea, care este prima datorie a unui istoric: «că nemica nu strică credința așe celora ce scriu letopisește ca fătăriia, cându veghe voia unuie și coboară lucrul cu hulă altuia... Eu voi da seama de ale mele câte scriu» (21).

Nedisponând de surse, izvoare, informații suficiente, în opera sa se

strecoară și câteva date eronate (Sașii se trag din Geți, Secuii din Sciți, Litvunii provin dintr-o colonie romană ce s-a așezat la țărmul Mării Baltice în timpul împăratului Nero, războaiele Romanilor cu Dacii, Ovidiu exilat la Cetatea Albă, popoarele migratoare confundate toate cu Tătarii). Cu toate confuziile și greșelile, Miron Costin se ridică deasupra societății din care făcea parte, încercând să judece obiectiv eroii, acțiunile lor, evenimentele istorice.

Miron Costin a fost o personalitate complexă ca prim mare cronicar român care face afirmația clară a originii latine a poporului nostru și a limbii române. Elaborând această lucrare, autorul se adresează alor săi și urmărește să întărească conștiința de sine, mândria de neam. El nu vorbește în numele Moldovei, cum făcuse mai întâi Grigore Ureche, ci în numele întregului popor, ceea ce îl prezintă ca pe un deschizător de drumuri (22), care reușește să realizeze «prima sinteză națională a elementelor conștiinței romanității la Români» (23).

Opera sa este străbătută de o profundă mândrie națională. În ea se simte emoția, căldura, dragostea de neam și de trecutul lui. Este o operă «de judecată matură, respirând sentimente de înaltă demnitate și cald patriotism, care fac din ea nu numai o lucrare științifică, dar și o operă literară» (24). *De Neamul Moldovenilor* este o lucrare istorică de inestimabilă valoare, un adevărat studiu monografic, cu tendințe polemice, fiind prima încercare științifică de acest gen în literatura noastră privind originea comună a poporului român.

NOTE

1. Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei. De Neamul Moldovenilor*, Editura pentru Literatură, București, 1961, p. 5.
2. N. Iorga, *Istoria literaturii în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, vol. I, pp. 21-22.
3. Miron Costin, *Opere*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958 (prefață de P.P. Panaitescu), p. 19.
4. Constantin C. Giurescu - Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, 1972, p. 42.
5. N. Iorga, *op.cit.*, p. 77.
6. G. Călinescu, *Istoria Literaturii. Compendiu*, Editura pentru Literatură, București, 1958, pp. 21-22.
7. A. Ambruster, *Romanitatea Românilor - Istoria unei idei*, Editura Academiei, București, 1972, p. 189.
8. Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 19.
9. Dan Popescu, *Unirea Moldovei cu Țara Românească - Moment crucial în destinele poporului român*, în «Drapelul Roșu», 17.1.1986.
10. Originalul lui Miron Costin s-a pierdut. Textul s-a păstrat în 18 manuscrise în Biblioteca Imperială din Petersburg și a fost copiat probabil de Axintie Uricarul pentru Nicolae Mavrocordat în anii 1712-1713, după cum subliniază N. Cartoian în *Istoria Literaturii române vechi*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1943, vol. II, p. 163.
11. M. Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, pp. 301-302.
12. *Ibidem*, p. 310.
13. *Ibidem*, p. 315.
14. Andrei Oțetea, *Istoria poporului român*, București, 1970, p. 12.

15. M. Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 311.
16. *Ibidem*, p. 324.
17. *Ibidem*, p. 331.
18. D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 1945, pp. 63-64.
19. M. Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 337.
20. Dan Zamfirescu, *op.cit.*, p. 23.
21. M. Costin, *Opere*, p. 21.
22. Dan Popescu, *Miron Costin - De Neamul Moldovenilor. Din ce țară au ieșit strămoșii lor*, în «Drapelul Roșu», 2.II.1986.
23. A. Ambruster, *op.cit.*, p. 199.
24. Al Piru, *Literatura română veche*, Editura pentru Literatură, București, 1961, p. 148.

A V I Z

Redacția mulțumește colaboratorilor pentru materialele trimise și recomandă ca articolele să fie clare, concise și, când este posibil, cu ilustrații. La notele din aparatul critic se va menționa: autorul, titlul operei sau al articolului, la articole și revista, editura, localitatea, anul, pagina. Fiecare autor își asumă responsabilitatea ipotezelor enunțate și a exactității datelor.

Întrucât revista Noi Tracii este organ al Centrului European de Studii Trace, articolele pot fi trimise și în limbi de largă circulație - engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană.

Colaboratorii din România vor trimite manuscrisele dactilografiate și atent corectate la noua adresă a dlui Ion Coja: București 41, c.p. 41-30.

Datorită sporirii considerabile a numărului de materiale primite spre publicare, revista se vede nevoită să instituie o selecție a acestora, în funcție de calitatea lor științifică și de oportunitatea cu care răspund unor stringențe de moment politic sau cultural. În vederea acestei selecții, revista a constituit un Comitet de redacție, alcătuit din specialiști în istoria neamului românesc. Materialele nepublicate nu se restituie. Ele se vor păstra într-un fond de documentare din care, cu timpul, vom publica, pe măsură ce spațiul tipografic al revistei va permite.

REDAȚIA

Profesorului I. C. Drăgan Premiul European «Lorenzo il Magnifico»

Academia Internațională Medicee din Florența a acordat Premiul European «Lorenzo il Magnifico», la a XI-a ediție a sa, unor ilustre personalități afirmate la înalt nivel în diferite ramuri ale activității creatoare, între care și profesorului I.C. Drăgan, pentru istorie.

Comisia permanentă pentru acordarea prestigiosului premiu era prezidată de Prof. August Cornelis't Hart, iar dintre membri făcea parte și Senatorul Amintore Fanfani.

Premiații la ediția din 1988 sunt: On Paolo Pillitteri (Europism), Giovanni Raboni (Poezie), Franco Enna (Narativă), Daniel Bovet (Știință), Iosif Constantin Drăgan (Istorie), Nerio Nesi (Economie), Gustav Kuhn (Muzică), Mario Ceroli (Artă Figurativă), Alida Valli (Teatru), Andrea Occhipinti (X Muză), Franco Brusati (XI Muză), Giancarla Melotto (Costume), Fabio Perini (Imprenditorie), Michele Tridente (Mecenatism).

Publicația «Pianeta Uomo» a Academiei Internaționale Medicee, din iulie-august 1988, care prezintă succinte portrete ale premiaților, scrie despre I.C. Drăgan: «Istorie. Profesorului Iosif Constantin Drăgan, istoric de largă și multiformă cultură și europeist convins. A adus contribuția sa, prin publicarea Buletinului European, la răspândirea (ideii) unei Europe Unite, nu

IL RETTORE DEL SENATO ACCADEMICO
dell' Accademia Internazionale Medicea

*Lista la Placato — Titolo II — dei Soci
e accademici della giunta presieduta dall' Abt. 6 con Delibera
in data*
8 - 10 - 1988

HA CONFERITO

il titolo di Senatore

Josif Constantin Dragan

per la sua attività di insegnante, studioso, Accademico

*Al. Accademia dell' Ordine Accademico è onorato dell' esecuzione della
presente Delibera che sarà registrata alla Segreteria Generale dell' Ordine
Accademico*

Il Rettore

L. Lagorio

*Al. Segreteria Generale dell' Ordine Accademico dichiara che in
esecuzione della disposizione Precedente*

Josif Constantin Dragan

è stato iscritto nell' Elenco dell' Ordine dei Senatori della Accademia ed
" 267

IL SEGRETARIO

PREMIO EUROPEO

“Lorenzo il Magnifico”

8-X-1988

Josif Costantin Dragan

numai de interese economice, ci și de idealuri comune ce izvorăsc din cultura și educația fiecărui popor. Printre operele sale mai recente: «Marketind for Africa's development», «Romania, paese dei due mondi», eseu istoric asupra originilor și a istoriei popoului român, «Prin Europa», primele trei volume ale unui amplu ciclu autobiografic și de istorie contemporană, «We, the Thracians», operă istorică în două volume dedicată neamului trac din antichitate până azi, «Noi Tracii», nouă ediție revăzută și dezvoltată, apărută în 1980 în limba română, într-o versiune istorică-literară, «Ideali e destini», eseu asupra evoluției conștiinței europene.

Premiul, un prețios basoreliev în bronz, reprezentând pe Magnificul Domn al Florenței, creat de sculptorul Giovan Battista Frabetti, a fost acordat într-un cadru festiv, în ziua de 8 octombrie 1988, în Salo-nul «de' Ducento» al Palatului Vechi din Florența.

Pe lângă premiul, Rectorul Senatului Academic al Academiei Internaționale Medicee a conferit D-lui Prof. I.C. Drăgan titlul de «Senator», cu posibilitatea de a se califica «Onorevole Senatore Accademico»,

Regione Toscana
Provincia di Firenze

Comune di Firenze
Azienda Autonoma del Turismo

Firenze
8 ottobre 1988 - ore 17,00

Accademia Internazionale Medicea
XI^a edizione del premio Europeo

LORENZO IL MAGNIFICO

Salone dei Dugento - Palazzo Vecchio

EUROPEISMO Paolo Pillitteri	POESIA Giovanni Raboni	NARRATIVA Franco Enna	SCIENZA Daniel Bovet
STORIA Josif Constantin Dragan	ECONOMIA Nicol Neniș	MUSICA Gustav Kuhn	ARTE FIGURATIVA Mario Ceroli
TEATRO Alida Valli	X MUSA Andrea Occhipinti	XI MUSA Franco Brusati	COSTUME Giancarla Melotto
IMPRENDITORIA Fabio Perini	MECENATISMO Michele Tridente		

conduce la manifestazione: Giuliano Taddei

seguirà la cerimonia la consegna della Medaglia d'oro al merito medicu ai cittadini fiorentini che si sono distinti illustrando Firenze

Segretario Generale
Comm. Raoul Di Fiorino

Presidente
Avv. Vittorio Foti

numele Domniei sale fiind înscris în Lista Ordinului Senatorilor Academiei la nr. 267.

Cu satisfacția că unui om de cultură de origine română i se recunosc meri-

tele deosebite pe plan european, adresăm Onoratului Senator I.C. Drăgan cele mai distinse felicitări și noi împliniri.

T.V. BĂDESCU

SPAȚIUL TRACIC

«Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor» (*Herodot*)

CUPRINSUL

Ioan. G. Coman, <i>Etnogeneza Românilor și cultura evului mediu timpuriu</i>	1
Pr. D. Bălașa, <i>Bâzdâna, o veche cetate geto-dacică restaurată de împăratul Justinian</i>	2
Ion Ionescu, <i>Despre interpretarea inscripției «Decebalus pro Scorilo»</i>	5
Prof. Ovidiu Varga, <i>Mozart și spațiul tracic</i>	8
Gheorghe Gavrilă Copil, <i>Granițele pentru nașterea Ungariei</i>	11
Prof. Dan Popescu, <i>Obârșia poporului și a limbii române în opera «De Neamul Moldovenilor...» de Miron Costin</i>	16
Redacția, <i>Aviz</i>	21
T.V. Bădescu, <i>Profesorului I.C. Drăgan, premiul european «Lorenzo il Magnifico»</i>	22

NOI TRACII
Redacția: Via Larga, 11 - Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A, Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78 e del 3.6.1988
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)